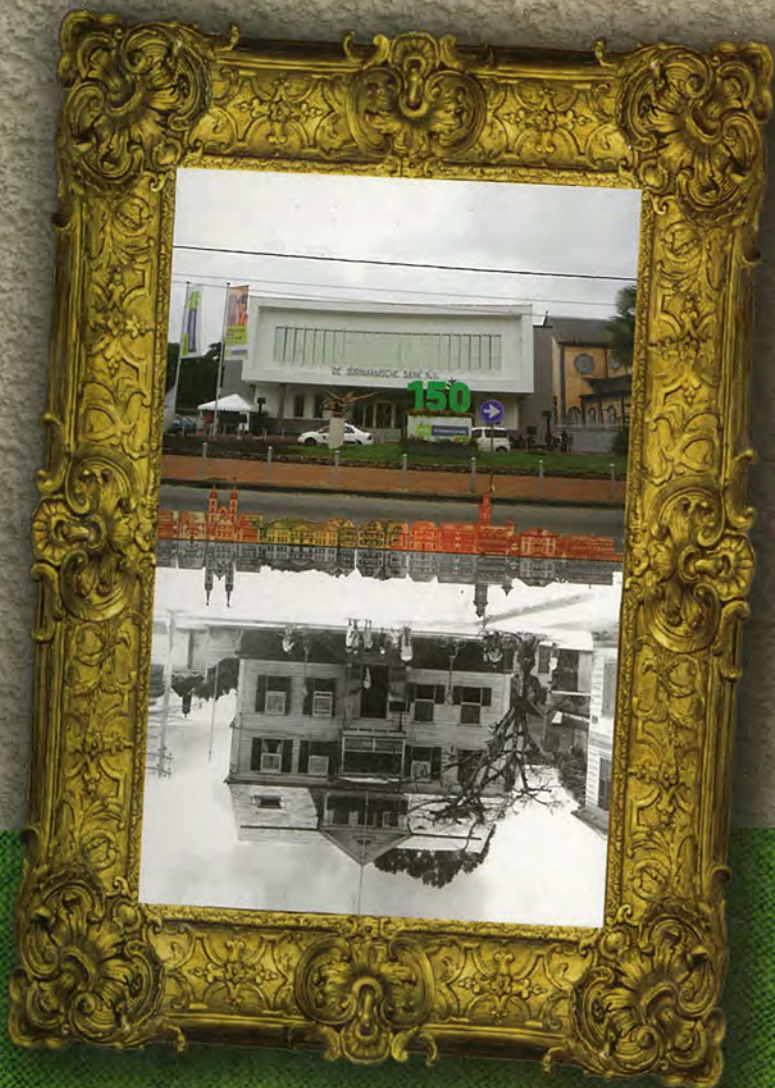

GELD MOET ROLLEN

HET VERHAAL VAN GELD
EN DE SURINAAMSCHE BANK

CYNTHIA MCLEOD

GELD MOET ROLLEN

HET VERHAAL VAN GELD
EN DE SURINAAMSCHE BANK

CYNTHIA MCLEOD

VOORWOORD

Met veel trots en dankbaarheid bied ik, als directeur van De Surinaamsche Bank N.V. (DSB), dit leerrijke boek aan.

Op 19 januari 1865 is de bank opgericht door Simon Abendanon in een woonhuis in de vroegere Gravenstraat. Die straat heet nu de Henck Arronstraat. Daar staat het hoofdkantoor van onze bank. Na 150 jaar zijn wij nog steeds betrokken bij de Surinaamse samenleving, in het bijzonder bij de jeugd waartoe jullie behoren.

Jullie zijn de toekomst van Suriname.
Daarom is het belangrijk dat jullie veel lezen.
Door middel van lezen leer je veel.

Wij, De Surinaamsche Bank, zijn er trots op deel van de Surinaamse samenleving te zijn.

We zijn er niet alleen nu, maar ook de komende 150 jaar.

Veel leesplezier!

Sigmund L. J. Proeve

DE SURINAAMSCHE BANK © 2015

Auteur: Cynthia McLeod
Illustraties: Tim op den Akker
Opmaak: Jessica Polanen
Druk: Leo Victor NV
ISBN/EAN: 978 90 823675 0 8

DE SURINAAMSCHE BANK

Zaterdagmorgen om kwart voor negen staan Charlaïne, Jason en Radjen voor de deur van de Surinaamsche Bank. "Jongen, ik heb zenuwen," zegt Charlaïne.

"Ik niet hoor, mevrouw Roelofs heeft zelf gezegd dat we goede vragen hebben. Kom laten we naar binnen gaan en bij de receptie naar die mevrouw vragen," zegt Jason. Dat doen ze. De dame van de receptie telefoneert even en zegt dan: "Onze P.R. dame, mevrouw Wensel komt zo bij jullie." Een vriendelijke dame is even later bij ze, ze geven haar een hand en zeggen hun naam. Ze zegt: "Kom maar mee, we gaan eerst naar boven." Ze gaan door deuren die de dame elke keer met een kaartje laat opengaan en dan zijn ze boven in een ruimte waar er stoelen staan. Er hangen portretten aan de muur en Jason wijst: "O kijk, dat is een portret van Simon Abendanon, de man die in 1865 de bank heeft opgericht."

"Goed zo! Hoe weet je dat?" klinkt een stem achter hem.

"Ik had gegoogeld meneer," zegt Jason, want er staat nu een heer bij ze.

"Directeur, deze jongelui komen voor een interview," zegt mevrouw Wensel.

"Dat is mooi, succes jongens. Onze P.R. dame zal jullie zeker goed helpen en veel vertellen," zegt de directeur terwijl hij een deur opent en naar binnen gaat.

"Ga maar zitten," zegt de dame "en vertel me meteen, waarom komen jullie eigenlijk hier bij De Surinaamsche Bank?"

"We moeten een werkstuk maken over een Surinaams product," zegt Jason en Charlaïne vult aan terwijl ze op Jason wijst. "En Jason heeft gezegd dat geld ook een product is en dat De Surinaamsche Bank het maakt." De dame lacht en antwoordt: "Hij heeft gelijk, De Surinaamsche Bank maakt het!"

WAT ER AAN VOORAF GING

DE ERSTE DAG

De eerste schooldag na de vakantie. Het erf van de Hendrikschool loopt vol leerlingen. De nieuwe leerlingen van de eerste klassen staan onwennig te kijken, maar de leerlingen van de hogere klassen begroeten elkaar uitbundig. De derde klas leerlingen zijn al meteen doorgelopen naar het achtergebouw, waar ze staan te praten en lachen. Dan gaat de bel en de leerkrachten komen er aan. Ze gaan elk bij een lokaal staan en lezen hardop de namen van de leerlingen. Klas A 3 A mag het lokaal binnengaan en iedereen kan een plaats uitzoeken. Een groepje meisjes lacht hartelijk, ze zijn zo blij dat ze samen zitten. De juffrouw praat op de gang nog even met

andere leerkrachten over de indeling van de klassen en de leerlingen die wel op de lijst staan maar afwezig zijn. Dan komt de juffrouw binnen en de klas kijkt haar verwachtingsvol aan.

Mevrouw Roelofs vertelt dat ze Nederlands geeft en hun klassenlerares zal zijn. “Een strenge juf.” fluistert Whitney tegen Janice, maar die antwoordt niet. “We moeten elkaar leren kennen,” zegt mevrouw Roelofs, “dus sta één voor één op, vertel wie je bent, hoe je het vindt dat je nu in de derde klas zit en wat je plannen zijn.” Lloyd zit vlak vooraan; hij mag beginnen. Hij zegt dat hij het jammer vindt dat hij in een A klas zit, want hij wilde eigenlijk dokter worden, maar in de A kan je geen S pakket hebben.

Kathleen vindt wiskunde maar moeilijk en is juist blij dat ze in een A klas zit en geen zware wiskunde hoeft te leren. Dan vraagt de juf hoe hun vakantie was. Iedereen vertelt wat, Charlaïne, Whitney en Janice zijn naar elke Got Talent voorstelling gaan kijken, Jason is met vrienden gaan kamperen op Wakoerie; Kathleen, Lloyd en Brian hebben gewerkt in de schoonmaakactie en hebben geld verdiend, Ashna was met haar ouders naar Holland bij haar grootouders, Mireille heeft een cursus Spaans gevolgd en Rocky was samen met neven bij hun grootouders op Saramacca. Het wordt druk in de klas, iedereen praat en vertelt. De juf kijkt lachend toe en laat ze een kwartiertje begaan, dan zegt ze: “Okay jongens en meisjes, nu naar mij luisteren. Ik ga nu vertellen wat we dit jaar gaan doen.”

“Dat weten we al, stillezen, opstel en ontleding,” broemt Brian, waarop de juf zegt: “en nog veel meer. Jullie zitten nu in de derde mulo, je gaat allemaal het toelatingsexamen vwo-havo doen en wie slaagt gaat natuurlijk springen, zoals jullie het noemen. En wie niet springt, doet volgend jaar eindexamen mulo. Jullie moeten nu echt leren zelfstandig te studeren, kennis te vergaren en vooral je kennis over een bepaald onderwerp te uiten zowel schriftelijk als mondeling. En om dat te oefenen gaan jullie allemaal een werkstuk moeten maken over een productiebedrijf en het product daarvan in Suriname. Alles ga je zelf doen, bezoeken afleggen, interviews afnemen, informatie zoeken op internet, maar dat hoef ik je eigenlijk niet te zeggen, want dat kunnen jullie allemaal heel goed, je kan het in ieder geval beter dan ik. Jullie met je smarties.”

Een paar leerlingen schieten in de lach en Brian zegt: “Ja juf, we zijn smart”. Mevrouw Roelofs lacht zelf ook, maar dan gaat ze verder: “Je doet het met zijn tweeën, jullie mogen zelf weten waarover, kies dus iemand die dezelfde interesse heeft als jij. Dan ga je samen bedenken hoe je dit gaat aanpakken

en op 1 november hoor ik van jullie welke groepjes er zijn en waarover je werkstuk zal gaan."

"Pff, zo moeilijk !" zucht Whitney, maar de juf zegt: "Alles wat je nog niet kent en nog niet hebt geprobeerd, lijkt moeilijk. Ik weet zeker dat je dacht dat het heel moeilijk was om een baby te baden en een luier aan te doen, voordat je het had geleerd. En hoe is het nu? " Whitney lacht, haar vriendinnen lachen ook, want ze weten dat Whitney's moeder een baby heeft van een paar maanden en dat Whitney dol is op haar broertje. "Ik kan het beter dan mijn moeder," zegt Whitney en ze vindt de juf opeens niet meer zo streng.

Zo'n eerste dag is er nog niet echt les, de leraren moeten nog vergaderen en de school gaat vroeg uit. "Je mag naar huis. Allemaal je boeken kافتen en morgen beginnen in blanco schriften, met gekافتe boeken en frisse moed," geeft mevrouw Roelofs als advies wanneer de bel gaat en de leerlingen de klas uitgaan.

DE OPDRACHT

Een maand later is de klas al gewend aan elkaar. Tijdens de les Nederlands vertelt de juf dat het werkstuk niet alleen beoordeeld zal worden op taal en spelling, maar ook op inhoud en dat wordt gedaan in overleg met de vakleerkracht, biologie of aardrijkskunde of handelskennis. Ze weten het allemaal. Brian en Aroen zullen een werkstuk maken over Surinaamse bauxiet, Lloyd en Dalino over schoon en veilig drinkwater, Janice en Whitney gaan het hebben over brood, gebak en ijs, Ashna en Gerold willen een werkstuk maken over rijst van een groot rijstbedrijf in Nickerie, Mukesh en Hesdy (Pawiro voor zijn vrienden) willen een werkstuk maken over de garnalenkwekerij voor exportgarnalen en de kleine droge garnalen, Kathleen en haar vriendin Shanti zullen het hebben over biologisch gekweekte groenten, omdat Kathleens oom zo'n bedrijf heeft. Er zijn drie leerlingen die nog geen onderwerp hebben. De klas heeft 23 leerlingen; er zijn nog drie leerlingen over, die moeten het werkstuk dan met zijn drieën maken. Dat zijn Jason, Charlaine en Radjen, maar zij weten hun onderwerp nog niet. "Ik moet het vandaag weten," zegt mevrouw Roelofs streng. "Ik weet het al," roept Jason, "Geld!"

"Hou op met nonsens hoor," zegt Charlaine verontwaardigd. "Geld is toch geen product?"

"Geld is het allerbelangrijkste," zegt Jason; "zonder geld gebeurt er niets."

"En wie maakt dan dit product?" vraagt Whitney lachend.

"Ze maken het niet echt en toch wel, in ieder geval is het daar...." wijst Jason en hij wijst naar buiten "bij onze buurman. De bank."

"Heel goed Jason; ik denk dat je een goede keuze hebt gemaakt," zegt de juf.

"En weet je wat? De Surinaamsche Bank is onze oudste bank en bestaat in 2015 precies 150 jaar! Ik ben benieuwd. Als je het goed doet, wordt het vast een mooi werkstuk. Misschien kunnen jullie zelfs bij de bank een presentatie gaan geven."

"Mi gai, hm hm, ik niet hoor", zegt Charlaine geschrokken en de juf moet even lachen om haar reactie. "Nu iedereen weet waarover hij of zij het zal hebben, wil ik graag dat je goed nadenkt over hoe je het zal aanpakken.

Je moet beginnen een schema te maken van de inhoud van je werkstuk.

Als je weet hoe je het gaat indelen, dan kan je gaan nadenken over wat je al weet of kent en vooral wat je niet weet en waarover je beslist informatie moet hebben. Deze les gaan we gebruiken om te denken over de opbouw van je werkstuk en hoe je het zal indelen. Ga bij je partner zitten, denk na, maak aantekeningen en over een kwartier wil ik horen of je al weet hoe je het gaat indelen."

Niemand zegt iets, de leerlingen kijken naar elkaar en de juf zegt: "Ga je gang, wie nog niet bij zijn of haar partner zit, mag opstaan en bij elkaar gaan zitten en praat erover, maar zachtjes hoor. Het moet geen herrie worden hier."

De leerlingen gaan inderdaad bij elkaar zitten en praten fluisterend met elkaar. "Ik weet eigenlijk helemaal niets over biologische groenten," zegt Shanti en Kathleen zegt: "Ik ook niet, maar mijn oom zal ons wel vertellen." "Maar wat moeten we nu dan zeggen? Moeilijk hoor," zucht Shanti.

"Eéh we gaan naar Rust en Werk gaan, maar dan moeten we zeker gaan met Bodo, want dan is het daar geweldig leuk," zegt Hesdy, maar Mukesh zegt, "Luister Pawiro, we maken toch geen werkstuk over Bodo, het moet gaan over een garnalenkwekerij." "Niet alleen over een garnalenkwekerij, maar ook over die kleine bedrijfjes die die lekkere droge garnalen maken," zegt Hesdy. "Die bedrijfjes zijn meestal van een gezin, vader, moeder en kinderen."

"En jij kent zo'n gezin?" vraagt Mukesh.

"Ja man; ik ken ze allemaal daar," zegt Hesdy luchtig. "Ik ben wel eens met een boot meegegaan om netten omhoog te halen. Het is leuk hoor! En ik houd van die sara sara. Als mijn moeder het in de kast heeft, m'e nyan den lek snack."

Radjen kijkt naar Jason en zucht: "Probleem jongu. Yu nanga geld en bank!" (Jij met geld en bank).

"Maar er valt heel veel te vertellen over geld en de bank," zegt Charlaine. "Jason had gelijk, alles heeft te maken met geld. Wij gaan zeker veel kunnen schrijven."

"Ja, maar waar begin je en hoe ga je het indelen?" vraagt Radjen terwijl hij Jason aankijkt. Die zegt: "Don't worry, juffrouw gaat ons helpen."

Dat is inderdaad zo, want als mevrouw Roelofs na een kwartier vraagt: "Zo, en wie heeft een schema klaar?" steekt niemand een vinger op. Ze kijkt de klas rond. "Wat! niemand zegt iets? Weten jullie het geen van allen? Maar je hebt hopelijk toch wel nagedacht hè? Okay, dan gaan we nu samen nadenken."

Je begint een werkstuk altijd met een inleiding. Wat staat er in de inleiding, denk je?" Brian steekt zijn vinger op en zegt: "Je noemt het onderwerp dat je gaat bespreken". "Juist Brian," zegt de juf, "In de inleiding ga je het hebben over het onderwerp."

Laten we nu samen de indeling maken over de inhoud en schrijf op:

1. Inleiding: Gaat over het onderwerp en waarom je voor dat product en bedrijf gekozen hebt

En dan? Hoe ga je verder? Wat denk jij Janice? Wat zal je hoofdstuk 2 worden?” Janice kijkt verlegen rond. De juf moedigt haar aan: “Je werkstuk gaat over een product en een bedrijf van Suriname. Waarover zal je in ieder geval ook moeten schrijven?” Janice zegt: “Misschien... misschien over wat het product betekent voor mensen...?” “Heel goed Janice, dat is een uitstekend onderwerp voor hoofdstuk 2, dus schrijf op:

2. Betekenis van het product en het bedrijf voor de gemeenschap

Wat denk je? Wordt dit een lang hoofdstuk?” vraagt de juf.

“Dat hangt van jouw product en bedrijf af,” zegt Jason; “Ik denk dat wij hier veel over kunnen schrijven, want kijk hoe belangrijk geld is, maar als je bijvoorbeeld over gebak en taart en ijs een werkstuk gaat maken, hoef je niet zoveel te schrijven want dat is eigenlijk niet zo belangrijk, het is alleen lekker.”

“Maar toch kan het belangrijk zijn,” meent Whitney en Jason zegt: “Wel, dan schrijf jij veel daarover.”

“Rustig rustig jongens,” lacht mevrouw Roelofs, “jullie hebben allebei gelijk. Het hangt ervan af hoe degenen die het werkstuk maken het product en het bedrijf beschouwen. Wat zal het volgende punt zijn dat we helemaal moeten uitwerken?” Niemand zegt iets. Mevrouw Roelofs zegt: “Waarom zal er in sommige werkstukken beslist aandacht worden besteed? Denk maar eens dat ik zei dat De Surinaamsche Bank in 2015 al 150 jaar bestaat...”

“Ja, ik weet het,” roept Charline, “een hoofdstuk over de geschiedenis van het product en het bedrijf.”

“Prima, prima” zegt de juf, dus schrijf op:

3. Geschiedenis van het product en het bedrijf in Suriname

Wat denk je? Zal dit een lang hoofdstuk worden?”

“Dat hangt ervan af”, zegt Gerold, “bij sommigen wel en bij anderen weer niet.” “Mijn ooms bedrijf van biologische groenten is pas een jaar, het heeft niet eens een geschiedenis; dan ben ik met twee regels klaar,” zegt Kathleen en Shanti vult aan: “Maar dan kan je toch wel schrijven over de

geschiedenis van biologisch gekweekte groenten in het algemeen". De juf beaamt: "Ja, dat is zo. Zie je wel hoe het gaat als je er samen over nadent. Wat zal het volgende onderwerp zijn waarover we schrijven?" Weer kijken ze elkaar aan en is het even stil, maar dan zegt Mukesh: "Als we eerst over de geschiedenis hebben geschreven, dan is het volgende hoofdstuk over het product nu en hoe het bedrijf het nu maakt". "Uitstekend, dat denk ik ook" zegt de juf, dus schrijf op:

4. Het product: Vervaardiging van het product

Je begrijpt dat je dit zo uitgebreid kan maken als je zelf wil. Het zal vast een heel interessant hoofdstuk zijn. Als je het bijvoorbeeld over rijst hebt, zal je helemaal moeten uitleggen hoe rijst geplant, geoogst en verwerkt wordt en vooral bij dit hoofdstuk zal ik de vakleraar, in dit geval biologie, ook laten mee beoordelen. Als je het over drinkwater hebt, zal dit hoofdstuk gaan over boringen en waterbronnen en moet waarschijnlijk de aardrijkskundeleraar meebeoordelen. Je zal het hoofdstuk moeten indelen in paragrafen, die over diverse onderdelen gaan. En wat zal dan het volgende hoofdstuk zijn.... Natuurlijk... het bedrijf zelf, dus schrijf op:

5. Het bedrijf

In dit hoofdstuk moet je uitgebreid schrijven hoe het bedrijf werkt. Ook hier zal je moeten indelen in paragrafen, bijvoorbeeld een paragraaf over de locatie waar het gevestigd is, een andere paragraaf over het gebouw, weer een andere over de bedrijfsleiding, de werknemers etc etc."

"Mijn gunst zoveel," zegt Whitney. "Gaan die mensen ons al die dingen willen vertellen dan?"

"Dat zal ervan afhangen hoe je het gaat vragen," zegt de juf. "Als je vraagt of je een interview mag hebben met de bedrijfsleiding en men staat het toe, maar jij hebt je interview niet voorbereid, dan sta je daar met een mond vol tanden. Dan weet je niet wat en hoe je moet vragen en je hoort dan ook niets. Het is dus van belang dat jullie eerst zelf naar informatie zoeken, want als je zelf nog niets weet, dan kan je ook niets vragen en dan kan men je niet helpen. Denk erom, wanneer je zover bent, wil ik elke voorbereiding zien.

Maar wacht, we zijn nog niet klaar met het schema, want wat volgt er nog?"

"Hm wat? Nog meer? 't Is toch al genoeg!" zegt Brian, maar mevrouw Roelofs zegt: "Ik denk het niet. Je hebt dan nog niet geschreven over hoe het product bij de mensen terechtkomt."

"O ja, wel eh eh verkopen," zegt Kathleen.

"Kunnen we het hoofdstuk niet een mooiere titel geven dan 'verkopen'?" vraagt de juf. "Misschien eh eh.. marketing en verkoop," zegt Lloyd.

"Ja, dat zou kunnen," meent de juf, maar Ashna zegt: "Maar marketing is toch geen Nederlands woord; liever bijvoorbeeld, hm: van het bedrijf naar de consument."

"Ja, heel goed," schrijf dat in je schema, welk hoofdstuk wordt dat? Zes?"

Maar Whitney roept: "Nee, nee, ik weet het. Kijk juf, Janice en ik gaan het hebben over producten die je eet en die lekker zijn. Dit hoofdstuk van ons kan bijvoorbeeld heten: 'Smullen maar' of 'Smaakt naar meer.' Iedereen moet lachen en de juf zegt: "Inderdaad, heel mooi! Ja hoor Whitney en Janice, jullie kunnen je hoofdstuk zes deze titel geven. Maar dan zie je ook dat je zelf bepaalt welke hoofdstukken je maakt, hoe je die noemt en hoe je het doet. De anderen kunnen dus schrijven:

6. Van bedrijf naar consument of marketing en verkoop

of een andere titel, maar je weet in ieder geval wat de inhoud moet zijn. Zijn we dan klaar?"

"Ja toch, anders wordt het een heel boek," meent Gerold.

"Maar je kan toch niet zomaar stoppen," zegt de juf, je moet er een mooi einde aan maken. Dus er komt nog een hoofdstuk zeven. Wat zal daarin staan?"

"Einde!" roept Brian. "Ja einde, einde," roepen nog een paar leerlingen. "En hoe maken we dan een mooi einde eraan?" vraagt de juf. Ze kijkt de klas rond. Iedereen kijkt haar zo gespannen aan, dat ze zelf glimlacht. "Wat zou je denken van 'conclusie'?"

"Ja ja," roepen een paar. "En waar gaat dat hoofdstuk dan over?" vraagt de juf. "Nou bijvoorbeeld over hoe mooi en goed dat bedrijf is en hoe blij we in Suriname met dat product zijn," zegt Janice vastbesloten.

"Oké, dat is goed, dus schrijf:

7. Conclusie en nabeschuiving

Zo jongens en meisjes, nu heb je het geraamte van je werkstuk al. Je kan nu gericht gaan nadenken en zoeken naar informatie. Je moet je werkstuk inleveren op 1 maart. Wacht, laat me even op de kalender kijken.” Ze kijkt in haar agenda, “Nee, 1 maart kan niet, want dat is een zondag, 2 maart dus. Echt op 2 maart hoor. Als je een dag te laat bent, gaat er een punt af, al is je werkstuk nog zo goed.”

“En wat als je een week te laat bent?” vraagt Whitney. “Hm! Wil ik het dan nog hebben?” zegt de juf, “wel, dan gaan er drie punten af.”

“En wie niet inlevert?” vraagt Hesdy en de juf antwoordt rustig: “Heel gemakkelijk, die heeft een 1. En het cijfer telt mee voor je overgangsrapport. Zo is het. Kom, aan de slag jongelui; het geraamte is er en je gaat er een stevige en mooie body aangeven.”

De bel gaat; de leerlingen staan op. Brian roept: “En ik haast me met deze body uit de klas. Dag juf”.

AAN DE SLAG

Jason, Charlaine en Radjen lopen samen over het schoolerf: “Toch denk ik dat wij het ‘t moeilijkst hebben hoor,” zegt Radjen. “De bank en geld! Wat moet je daarover schrijven?”

“Juist van geld kan je veel over de geschiedenis schrijven,” meent Charlaine. “Geld bestaat al zo lang, geld is net zo oud als de mensheid”. “Maar geld bestaat niet lang in Suriname,” zegt Radjen, “die mensen van vroeger hier hadden geen geld; alles werd betaald met suiker.”

“No man, dat kan toch niet,” zegt Jason. Ze zijn bij het fietsenhok en Jason haalt zijn fiets. Met de fiets aan de hand loopt hij naast de anderen naar de poort. “Hoe zo, ze betaalden met suiker?” vraagt Charlaine, “dus als iemand bijvoorbeeld een bed ging kopen, dan moest hij met suiker betalen?”

“Ja, zo was het,” meent Radjen, “kijk maar in die geschiedenisboeken.”

“Je bent mal jongen, dan had zeker elke winkel een grote loods naast om al die zakken suiker te zetten.”

“Ja, ik denk het,” zegt Radjen en Charlaine lacht. “Ai, lai nanga mira!” (vol mieren). Maar Jason zegt: “No man, zo was het niet, ze rekenden het misschien wel uit in suiker, maar ze betaalden met kaarten”.

“Jij maakt het nog mooier,” roept Charlaine, “wat voor kaarten?” “Gewoon speelkaarten, er was kaartengeld,” zegt Jason.

“Ha ha, laat me niet lachen jongen. Dan wat? Was Aas het hoogst of Koning?” lacht Charlaine. “Of om te betalen, gingen ze eerst troefcall spelen, jongen je brengt het hoor.”

“Echt waar, ze betaalden met kaarten; ik heb het zelf gezien in dat geldmuseum, daar in de Lim A Po straat,” zegt Jason geduldig.

“Luister mati, zie je hoe goed het is dat we een werkstuk gaan maken.

Dit moeten we natuurlijk aan die man van de bank vragen wanneer we daar gaan voor een interview,” zegt Radjen. Ze zijn ondertussen op straat. “Okay, tot morgen,” zegt Jason terwijl hij op zijn fiets stapt en wegrijdt.

Radjen loopt naar de Klipstenenstraat en Charlaine steekt over bij De Surinaamsche Bank. Zij loopt naar het Kerkplein, want daar wordt ze afgehaald door haar oma. In het begin van de Heerenstraat wacht ze. Gelukkig ziet ze oma’s auto al aankomen. De auto stopt en Charlaine stapt snel in. Elke woensdag gaat ze met oma mee naar huis, want dan helpt ze met kleine werkjes zoals koper of zilver poetsen, shutters schoonmaken, maar soms zitten zij en oma ook gewoon gezellig op de bank en kijken naar een film. “Wat voor lekkers heb je vandaag, oma?” vraagt Charlaine, want oma kookt altijd wat haar kleindochter graag lust. “Een heerlijke pasta

ovenshotel," zegt oma, "maar niet praten, want je weet dat ik niet afgeleid wil worden wanneer ik rijd." Als ze bij oma's huis komen en oma de deur open doet, zegt ze: "Dek jij de tafel, dan doe ik de oven aan." Charlaïne doet haar schoenen uit en zet haar schooltas op een stoel, ze gaat even naar het toilet, wast haar gezicht en handen en dekt daarna de tafel. Even later zitten zij en oma aan tafel.

De ovenshotel ruikt heerlijk. "Voorzichtig, het is erg heet," waarschuwt oma. Terwijl Charlaïne opschept zegt ze: "We moeten voor Nederlands allemaal een werkstuk maken over een Surinaams product en een Surinaams bedrijf".

"O, dat is mooi. Het is heel goed dat je dat al vroeg leert. Welk onderwerp heb jij gekozen?"

"Wel, de anderen doen het met zijn tweeën, maar wij zijn met ons drieën, Jason, Radjen en ik. Ik denk dat wij het moeilijk hebben, want weet je wat ons onderwerp is oma?"

"Je maakt me nieuwsgierig. Wat dan?" vraagt oma en Charlaïne zegt bijna plechtig: "Geld en De Surinaamsche Bank".

"Wel, wel. Hierover valt vast heel wat te vertellen, dus zo moeilijk zal het niet zijn. Geld! Surinaams geld? Ay baya! Geld van vroeger was niet als het geld van nu. Vergeet zeker niet om in je werkstuk te vermelden dat één Surinaamse gulden vroeger twee Hollandse guldens waard was!"

"Wat? Echt no, oma?", vraagt Charlaïne.

"Ja hoor, ons geld was veel meer waard dan Hollands geld, we hadden tot de jaren '80 de best gedekte munt in de wereld!"

"Mijn gunst, liever was het nog steeds zo", meent Charlaïne terwijl ze even blaast voordat ze de hap pasta in haar mond doet. "En waarom is dat niet meer zo?"

"Ach, dat is allemaal gebeurd in de jaren '70. En het werd pas helemaal erg in de moeilijke tachtiger jaren. Toen was ons geld waardeloos," antwoordt oma, "maar vroeger meisje, vroeger, toen je opa en ik nog studenten waren in Holland, in de beginjaren '60... Weet je, wanneer mijn geld op was, dan schreef ik naar mijn moeder in Suriname: 'Ma, ik ben blut. Stuur wat voor me!' En dan deed mijn moeder een biljet van vijf Surinaamse gulden in een enveloppe en stuurde dat voor me, dan ging ik dat wisselen en dan had ik tien gulden waarmee ik weer heel wat kon doen."

Ze zijn klaar met eten; oma ruimt de tafel af en Charlaïne vraagt: "Wat doen we vandaag oma? Koper?"

Oma roept vanuit de keuken: "Ja! maar niet alles hoor, alleen die kleine dingen van die zijtafeltjes." Ze spreidt een oude krant op de tafel en snijdt vier

lemmetjes open. Charlaïne en oma zitten elk aan een kant van de tafel die nu vol koperen voorwerpen is. "Je hebt wel veel koper, hoor oma. Waarom eigenlijk?" vraagt Charlaïne.

"Wel, ik hou van koperwerk in mijn huis, ik vind het mooi," zegt oma lachend.

"Mooi, maar veel werk!" zegt Charlaïne.

"Eigenlijk had mijn grootmoeder veel koperen voorwerpen," vertelt oma, "en ik was als kind heel veel bij mijn oma, dan hielp ik haar poetsen en voor ze dood ging, heeft ze alles aan mij gegeven, dus vandaar."

"O, zo kom je aan al die dingen, wel oma, je hoeft het niet voor mij te laten als je doodgaat," zegt Charlaïne beslist. Oma moet lachen en zegt: "Nee mi gudu, ik zal het niet voor je laten."

"Maar wat moet er dan mee gebeuren, als je er niet meer bent?" vraagt Charlaïne.

"Nou, je moeder kan het aan het museum geven," stelt oma voor.

"En wat als het museum het ook niet wil? Moeten we het dan verkopen?" meent Charlaïne.

"Misschien of nee, je moeder kan in de krant een advertentie zetten: 'Koper te Geef'. Dan komt er vast wel iemand die het wil".

"Dus ze moet het weggeven?" vraagt Charlaïne verbaasd.

"Ja, aan iemand die het waardeert", zegt oma terwijl ze met een half lemmetje wrijft over een koperen schaal.

"Maar die dingen hebben toch waarde," roept Charlaïne.

"Ach waarde, waarde.. " zegt oma en Charlaïne zegt: "Ja, ze kosten toch geld."

"Dingen hebben eigenlijk geen absolute waarde meisje," zegt oma peinzend, "je gaat straks een werkstuk maken over geld. Onthoud dat goed en schrijf dat ook in je werkstuk over geld. Dingen hebben eigenlijk geen waarde. Alles is relatief. Weet je, als men soms de waarde van iets wil uitdrukken, zegt men: 'het is wat de gek ervoor geeft'. Weet je wat waarde heeft? Dat is de mens, het leven, je gezondheid, de liefde... en dat is niet in geld uit te drukken. Ik ga je een mooi voorbeeld geven. Je hebt toch al geleerd over de Tweede Wereldoorlog?"

"Ja, daar hebben we het over bij geschiedenis, die van 1940 – 1945," zegt Charlaïne.

"Juist ja. Wel, je weet dat Holland ook in die oorlog was. In de laatste winter van die oorlog hadden die mensen niets, alles was schaars, de mensen in Holland hadden niets te eten, ze leden honger, erge honger. Alleen op het platteland bij de boeren was er nog wel wat. En toen gingen al die rijke

mensen uit de stad op een broko broko fiets zonder banden naar de boeren en ze boden die boeren parelsnoeren, diamanten broches, goud, zilver, prachtige antieke schilderijen voor een zak aardappelen. Misschien had die man vóór de oorlog dat parelsnoer voor 1000 gulden gekocht en kostte toen een zak aardappels twee gulden, maar toen ze zo'n honger hadden, gaf hij dat parelsnoer voor die zak aardappels. Je ziet het, die aardappels hadden op dat moment meer waarde dan het parelsnoer. De waarde van spullen wordt bepaald door het moment en de situatie."

"Was er in Suriname toen ook honger?" vraagt Charlaïne.

"Nee, gelukkig niet. Wij hadden niet echt te lijden van die oorlog...."

Toet, toet, klinkt buiten de toeter van een auto. "O, dat is mama!" roept Charlaïne; ze staat op en loopt naar het raam.

"Komt je moeder niet binnen dan?" vraagt oma en Charlaïne roept: "Ma, kom je binnen?", dan draait ze zich om en zegt: "Nee, ze komt niet want ze moet zo weer weg. Ik ga hoor oma." Ze pakt haar tas, doet bij de deur haar schoenen aan, maar voor ze de deur uitgaat, loopt ze terug en geeft haar oma een zoen terwijl ze zegt: "Dag mijn lieve oma, je hebt voor mij heel veel waarde hoor."

Oma lacht en zegt: "Jij ook voor mij, hoor mi gudu. Groet mama, daag."

Jason is naar huis gefietst. Hij woont niet ver van school, in de Julianastraat. Als hij thuiskomt, ziet hij de auto van zijn moeder al onder het huis. Zijn moeder is onderwijzeres op de Ma Retraïteschool.

"Dag ma", groet Jason als hij binnenkomt en zijn moeder in de keuken zegt: "Dag Jason. Hoe was je dag mi boy?" maar nog voordat hij antwoord geeft, vervolgt ze: "Kun je me helpen met de boodschappen? Alle zakken zijn nog in de bak; breng ze voor me boven."

"Ja ma, zo meteen," zegt Jason. Hij doet zijn schoenen uit en gaat naar zijn kamer. Daar doet hij zijn schoolhemd uit en hangt het over een stoel-leuning. Hij pakt zijn tablet en gaat op bed liggen. Wacht, hij zal meteen even kijken of hij iets vindt over De Surinaamsche Bank. Hij googlet: Surinaamsche Bank. Ja daar is wat; hij leest hardop wat er staat: De Surinaamsche Bank, afgekort DSB, is de grootste handelsbank in Suriname. De bank werd opgericht in 1865 door Simon Abendanon. "Jason, de boodschappen," roept zijn moeder vanuit de keuken.

"Ik kom!" roept Jason en springt op. Hij gaat naar beneden en haalt de zakken uit de bak van de auto. Het zinnetje dreunt door in zijn hoofd:

De Surinaamsche Bank is de grootste handelsbank van Suriname. De bank werd opgericht in 1865 door Simon Abendanon. Wie was die man?

En waarom opeens een bank?

Radjen woont aan de Kwattaweg. Hij is met de bus naar huis gegaan.

De bus stopt gelukkig precies voor zijn huis; zij hebben een winkel in huis-houdelijke artikelen. Radjens familie woont boven de zaak en zijn groot-ouders wonen beneden achter de winkel. Hij loopt de achtertrap op, zijn moeder staat in de keuken en de vier zussen, twee ouder en twee jonger dan hij, zitten al aan tafel. "Dag ma", groet Radjen en tot zijn zussen zegt hij: "Hoi girlie girlies!" De oudste zus heeft haar mond vol, ze wuift even met haar hand, de twee anderen zeggen: "Hi", maar het jongste zusje roept enthousiast: "Radjen, Radjen! Ik heb 10 voor rekenen en 9 voor taal!"

"Mooi man, mooi! Je bent knap hoor," antwoordt Radjen lachend. Hij loopt door naar zijn kamer, kleedt zich uit en gaat meteen naar de badkamer.

Heerlijk die koude douche als je zo bezweet en warm thuiskomt. Hij staat wel tien minuten onder de douche, die een beetje lauw aanvoelt en denkt aan de schooldag. Hij heeft best wel zin in dat werkstuk over geld en de bank.

Nadat hij is aangekleed, gaat hij eten. De zusjes zijn al opgestaan en praten in de keuken met hun moeder. "Radjen, als je klaar bent, moet je beneden Adja gaan helpen, want pa gaat zo meteen weg en anders is je Adja alleen in de winkel." zegt zijn moeder. Een poosje later is Radjen beneden bij zijn grootvader die in het kleine geldkamertje zit. De kinderen noemen die ruimte het geldkamertje, omdat daar de brandkast staat.

Adja zit aan tafel en telt geld. Stapeltjes bankbiljetten zijn op tafel.

"Dag Adja! Je telt geld!" zegt Radjen en zijn grootvader zegt: "Ja mi boi, het werk van elke dag."

"Ik ga voor school een werkstuk maken over geld", zegt Radjen.

"San! Is mooi. Jij alleen of de hele klas?", vraagt Adja.

"Iedereen heeft een ander onderwerp, ik doe het samen met nog een jongen en een meisje en wij maken iets over geld en De Surinaamsche Bank", antwoordt Radjen.

"Je gaat veel kunnen vertellen over ons geld hoor, want jongen, sani pesa nanga Sranan moni yere!" (er is veel gebeurd met Surinaams geld) zegt Adja.

"Ja no? wat dan?" vraagt Radjen.

"Wacht, laat mij je wijzen," zegt zijn grootvader en hij trekt bij de tafel een laasje open, waaruit hij een biljet neemt. "Kijk hier" zegt hij, terwijl hij het aan Radjen geeft. Die bekijkt het biljet aandachtig. Een heel vreemd biljet, hij heeft het nog nooit eerder gezien, het is roze-rood, er is een tekening van een man met wijd uitstaand haar en er staat op vijfhonderd gulden.

"Wat is dit?" vraagt hij.

Adja.

"Ja no? wat dan?" vraagt Radjen.

"Wacht, laat mij je wijzen," zegt zijn grootvader en hij trekt bij de tafel een laasje open, waaruit hij een biljet neemt. "Kijk hier" zegt hij, terwijl hij het aan Radjen geeft. Die bekijkt het biljet aandachtig. Een heel vreemd biljet, hij heeft het nog nooit eerder gezien, het is roze-rood, er is een tekening van een man met wijd uitstaand haar en er staat op vijfhonderd gulden.

"Wat is dit?" vraagt hij.

"Wat is dit?" vraagt hij.

“Surinaams geld van vroeger,” zegt Adja.

“Van lang geleden?” vraagt Radjen.

“Nee, niet zo lang, misschien achttien, zestien jaar. Toen jij geboren werd in ieder geval,” zegt Adja.

“En wie is die man? Was hij de president?” vraagt Radjen.

“Nee, die man is Anton de Kom. Zijn afbeelding stond toen op ons geld”, legt Adja uit.

“Maar waarom dan?” vraagt Radjen verbaasd. Adja haalt zijn schouders op: “Ik weet niet, die regering van toen wilde het zo!” Radjen draait het biljet om en om en bekijkt het aandachtig. Dan zegt hij: “Maar dit was veel geld; dit was vijfhonderd gulden.”

Adja lacht hardop. “Jongen, deze vijfhonderd gulden haha, met dit geld kon je nog niet eens een brood kopen!”

“Wat?” roept Radjen, “met vijfhonderd gulden kon je nog geen brood kopen? Maar hoe dan?”

“Want ons geld was toen waardeloos,” zegt Adja.

“Maar wat kostte dan een hemd of een paar schoenen?” vraagt Radjen verbaasd.

“Wel, meer dan honderdduizend gulden,” zegt Adja.

“En de mensen konden dat betalen?” vraagt Radjen, terwijl hij het biljet nog eens omdraait.

“Sommigen niet. Maar als je het had, moest je wel,” zegt Adja. “We hadden veel van dat waardeloze geld. Mensen liepen toen niet met een portemonnee, in plastic zakken bracht men geld.”

“Mi gai. Jongu,” lacht Radjen.

“Ja, vooral deze dingen moet je ook in je werkstuk schrijven, dan kan men zien fa un pina nanga na moni”, (Hoe moeilijk we het hadden met geld) zegt Adja.

“Maar hoe is het dan weer goed geworden?” vraagt Radjen.

“Wel, doordat de regeringen en vooral de zakenmensen zich echt hebben ingespannen. Het land is meer gaan produceren en we hebben een paar echt deskundige ministers van financiën en presidenten van de Centrale Bank gehad. Dat is wat jij in je werkstuk gaat moeten schrijven.

Maar hoe ga je al deze dingen weten dan?” vraagt Adja nu. “We gaan zelf ook naar de bank gaan en we gaan daar al deze dingen vragen,” zegt Radjen. “Mag ik dit biljet houden? We kunnen het in ons werkstuk plakken.”

“Ja, hou maar”, zegt Adja “en succes mi boy, succes, hou me op de hoogte!”

Het is begin december als Janice en Whitney heel enthousiast in de klas vertellen hoe hun bezoek met interview bij het grote bakkersbedrijf is gegaan. "Jongen, we stonden nog buiten en het rook al zo lekker, ik kreeg meteen honger," vertelt Whitney.

"Eerst hebben we met een vriendelijke dame gesproken. Ze heeft verteld hoe lang het bedrijf bestaat, behoorlijk lang hoor. Toen het gesprek klaar was, mochten we meegaan naar de bakkerij, we moesten ook van die witte jassen aan en haar

netjes op ons hoofd. We mochten eerst helpen met taarten bespuiten; ik heb Happy Birthday gespoten," zegt Janice en Whitney lacht, 'wel een beetje scheef,' maar Janice vervolgt: "en daarna gingen we kijken hoe ze kerstbrood maken, alles machinaal jongen."

"Zulke geweldige machines, bijna kan je zeggen: aan de ene kant gaan blom en rozijnen en zo er in, die machine doet alles zelf en aan de andere kant komen mooie kerstbroden eruit," zegt Whitney.

"Na de Kerstvakantie mogen we weer een bezoek brengen en dan gaan we zien hoe ze ice cream maken. Het is leuk hoor; gelukkig dat wij hiervoor hebben gekozen baya," besluit Janice, want de leraar staat al voor de klas. Na de les vertellen Ashna en Gerold dat ze ook al een interview hebben gehad met de afdeling in Paramaribo van 'hun' rijstbedrijf en in januari gaat Ashna's vader ze een zaterdag naar Nickerie brengen. Hesdy en Mukesh vertellen dat ze heel gauw naar Rust en Werk gaan om de garnalenkwekerij te zien en de kleine bedrijfjes van gedroogde garnalen.

"Die anderen schieten al op. Wanneer gaan wij dan naar de bank?" vraagt Charlaïne in de pauze aan Jason.

"We moeten eerst een afspraak maken," zegt Jason.

"Ja maar met wie?" vraagt Radjen.

"Charlaïne moet bellen," zegt Jason beslist.

"Ik? Waarom ik?" vraagt Charlaïne verontwaardigd.

"Jij moet het doen ja", meent ook Radjen, "mensen praten altijd liever met een meisje dan met een jongen".

"Hoe kom je daar nou bij?" zegt Charlaïne, "maar goed, ik kan bellen, maar naar wie moet ik vragen?"

"Als je belt, dan leg je uit wie je bent en wat we moeten doen, dan zal die persoon wel zeggen met wie je moet spreken," zegt Jason.

"Wel laat me dan nu bellen," zegt Charlaïne en ze haalt haar telefoon uit haar zak. "Welk nummer?"

“471100”, weet Jason.

“Fa yu sab’ na nummer so?” (Hoe ken je het nummer zo?) vraagt Radjen.

“Ik had al gekeken...” lacht Jason, “wakti...” Ze horen Charlaine praten, de jongens luisteren, ze zegt “dank u wel” ... Radjen wil wat zeggen, maar Charlaine beweegt haar hand en dan praat ze verder. De jongens horen haar zeggen: “Zaterdagmorgen om 9 uur. Dank u wel, mevrouw, dank u.” Ze doet de telefoon uit en kijkt breed lachend naar de jongens, “we mogen zaterdagmorgen om 9 uur een gesprek hebben met de PR mevrouw.”

“Zaterdag? Is de bank zaterdag dan open?” vraagt Radjen.

“Niet alle banken, maar een paar filialen van De Surinaamsche Bank zijn op zaterdagmorgen een paar uur open, speciaal voor mensen die werken en door de week niet zo makkelijk naar de bank kunnen,” weet Jason.

“Moeten we met uniform gaan?” vraagt Radjen, waarop Charlaine zegt:

“Nee, het is geen school, maar dragen jullie netjes hoor, geen slippers!”

HET INTERVIEW

Ze zitten met de P.R. dame boven in de hal van De Surinaamsche Bank.

“Wel, vertel me, wat weet je nog meer van De Surinaamsche Bank?” vraagt ze.

“Van de bank zelf nog niet zoveel, maar wel van het geld in Suriname,” zegt Jason, bijvoorbeeld dat er vier perioden waren: 1. Suikergeld, 2. Kaartengeld, 3. Aansluiting bij het Nederlands geldwezen en 4. Invoering van eigen Surinaams geldwezen.”

“Oké”, knikt mevrouw Wensel. Ik vind het fijn dat jullie zelf al naar informatie hebben gezocht. Laat mij bij punt 4 beginnen en die meneer Abendanon. Wat denk je? Waarom wilde die meneer een bank oprichten?”

“Er was geen bank, er was in 1829 wel opgericht de Particuliere West Indische Bank, maar die was in 1831 al failliet gegaan,” weet Radjen.

“Ja, je weet het goed; je hebt goed gegoogeld,” zegt mevrouw lachend, “maar waarom werd er dan uitgerekend in 1865 weer een bank opgericht?” Charlaïne kijkt met opgetrokken wenkbrauwen naar Radjen en die kijkt naar Jason.

“Hoe lang geleden is dat?” vraagt mevrouw Wensel. Alle drie zeggen tegelijk: “Honderd vijftig jaar”.

“Juist ja, denk nu aan een ander historisch feit dat ook zo’n honderd vijftig jaar geleden gebeurde,” moedigt mevrouw aan. Charlaïne zegt voorzichtig: “Afschaffing van de slavernij...”

Mevrouw Wensel knikt. “Ja. Ja, je bent op de goede weg. De emancipatie van slaven, maar waarom dan?”

“Misschien voor de mensen die nu vrij waren?” vraagt Radjen en mevrouw lacht. “Denk je dat de vrijgekomen slaven geld hadden om op de bank te zetten?” Charlaïne schudt het hoofd en klapt verlegen haar schrift open en dicht. Jason fronst zijn wenkbrauwen en zegt aarzelend: “Niet de vrijgekomen slaven, maar de slavenmeester.” Dan weet Charlaïne het opeens: “Ja mevrouw, de slaveneigenaars, die kregen geld, driehonderd gulden voor elke slaaf. Plantagehouders met veel slaven werden dus rijk.”

“Ja, zo was het”, legt mevrouw Wensel uit: “Kijk, veel plantage-eigenaren woonden in Holland, dus ze kregen hun geld daar en dat geld kwam niet naar Suriname. Maar er waren ook eigenaars die hier woonden en hier uitbetaald werden. Sommigen hebben alles wat op de plantage was verkocht, hebben de grond gelaten en zijn met hun geld naar Holland gegaan. Daar zijn ze als rijaards gaan rentenieren van hun geld, maar er zijn ook eigenaren hier gebleven. Plantages waren al niet meer winstgevend hoor, dus veelal wilden de eigenaren nu iets anders doen met hun geld, het op een

andere manier investeren, en daarvoor was een bank nodig; ook om het geld gewoon te bewaren, want als je je geld niet op een bank zet waar het voor je kan werken, dan ga je het in een blik onder de grond bewaren en dan vergeet je bij welke boom je het hebt begraven.”

De kinderen schieten in de lach en Radjen zegt: “Of die man gaat dood en die vrouw weet van niets!”

Mevrouw Wensel lacht en zegt: “Niet voor niets zegt men: geld moet rollen!” en Charlaine vult aan: “Daarom zijn munten rond, dan kunnen ze goed rollen!” Mevrouw Wensel gaat verder: “De bank kreeg de naam van De Surinaamsche Bank en kreeg het octrooi, dus een vergunning, om bankbiljetten uit te geven. “Wat voor geld was er dan voordien?” vraagt Jason. “Wel, daarover zullen we nu praten, dan hebben we ‘t over de geschiedenis van het geld en die is veel langer dan die van de bank, want vanaf het ontstaan van de kolonie Suriname was hier natuurlijk geld nodig,” zegt mevrouw Wensel.

“Ze betaalden toch met suiker?” vraagt Radjen, terwijl hij haar aankijkt. Haar antwoord luidt: “Alles werd berekend in ponden suiker, maar ze betaalden niet echt met suiker. Eén pond suiker werd eerst bepaald op twee stuivers en later op één stuiver. Om te betalen werden toen koperen munten gemaakt met een cijfer erop. Dat cijfer gaf aan hoeveel pond suiker de munt waard was. Aan de andere kant van de munt was een papegaai getekend en men noemde deze munten papegaaiënpenny, maar ze hebben niet lang gegolden.” Tegen Charlaine zegt ze: “Die munten waren niet rond maar vierkant, misschien daarom, ze konden niet rollen.” Allemaal moeten ze lachen en de jongelui voelen zich nu echt op hun gemak.

“Hoe betaalde men dan?” vraagt Radjen.

“De mensen hier hadden dus niets om mee te betalen, alle soorten munten werden geaccepteerd, Hollandse, Spaanse, Franse, alles want er was heel vaak schaarste aan munten. Een gouverneur, ik geloof dat het gouverneur Crommelin was, heeft toen besloten een soort papiergeld van speelkaarten te maken,” zegt mevrouw weer.

“Hmm... van speelkaarten, hoe dan? Was je rijk als je een pakje kaarten had?” vraagt Charlaine.

“Mevrouw schudt haar hoofd: “Nee, zo eenvoudig was het niet. Er was een heel systeem. De kaart moest voorzien zijn van een nummer en van twee handtekeningen. De handtekeningen waren van Raadsleden van het Hof van Politie en Criminele Justitie.”

"Ja, dat was in die tijd het hoogste gezag in de kolonie", zegt Jason; "Het Rode Hof."

"Ja, jongeman, jij kent je geschiedenis!" zegt mevrouw Wensel lachend. "Maar die handtekeningen?" vraagt Charlaïne, waren die echte handtekeningen of deden ze dat met een stempel?"

"Ik denk niet dat ze in die tijd een stempel hadden, dus ik denk dat die raadsleden lang werk hadden om die handtekeningen te zetten," zegt mevrouw.

"Maar die mensen van toen hadden tijd," zegt Radjen, "ze hadden toch slaven die al het werk deden." De P.R. dame gaat verder: "Ja, dat kaartengeld is een hele tijd in omloop geweest tot er in 1828 een bank werd opgericht, De Westindische Bank". Die gaf ook bankbiljetten uit, maar ze maakten zoveel, dat die al vlug waardeloos werden en de bank ging in 1831 al failliet. Nou en vanaf toen werden bankbiljetten en munten van Holland hier gebruikt, maar ook toen was er heel vaak schaarste en men betaalde en accepteerde ook biljetten en munten van andere landen. Tot 1865, toen onze bank werd opgericht.

Bij de oprichting waren alle aandelen in handen van de Nederlandse Handelmaatschappij. Dat was een groot bedrijf hoor, eigenlijk de eerste multinational in de wereld."

"Ja. Die Hollanders waren goede handelaren," zegt Jason en de mevrouw gaat verder. "Ja, dat is zo, ze hadden later nog een paar bedrijven hier." Jason weet het goed. "Suikeronderneming Mariënborg en Peperpot voor koffie en cacao," zegt hij.

"Goed zo!" zegt mevrouw Wensel. "Deze nieuwe bank werd een echte Surinaamse bank, mocht eigen bankbiljetten uitgeven en ook eigen munten en vanaf toen hadden we dus echt Surinaams geld, met dezelfde waarde als het Hollandse geld. De munten van tien cent en vijftwintig cent, een gulden en een rijksdaalder waren helemaal hetzelfde als van Holland. Ze waren van zilver en hadden ook werkelijk de waarde van het zilver. En dan waren er munten van een stuiver, een halve stuiver, een cent en een halve cent. Die waren van koper. De munt van een halve stuiver was groot en rond, ze noemden dat bigi sensi."

"Maar mijn oma had verteld dat één Surinaamse gulden twee Hollandse gulden was," zegt Charlaïne.

"Ja, dat werd zo na de oorlog," zegt mevrouw. Toen is de Hollandse gulden gedevalueerd, maar de Surinaamse gulden niet, want die had een heel goede gouddekking," zegt mevrouw Wensel, maar als ze het gezicht van Charlaïne ziet, vraagt ze "Weet je eigenlijk wel wat gouddekking is?"

Charlaine schudt van nee en ook de jongens zeggen “nee!” “Wel laat me je dan uitleggen, al ga je dit niet in je werkstuk schrijven, toch is het goed om te weten,” zegt ze. Ze pakt Charlaine’s schrift: “kijk, als ik hier op een blaadje schrijf duizend gulden en ik geef het aan je. Heb je dan duizend gulden?” “Was het maar waar!” roept Radjen.

“Juist, een biljet heeft pas waarde als dat bedrag er werkelijk tegenover staat. Daarom mag niet elke bank zomaar biljetten uitgeven, dat octrooi is alleen voor de Centrale Bank van een land, die daarmee de garantie geeft dat de waarde er is.”

“Maar hoe geeft die bank dat?” vraagt Radjen.

“Eigenlijk ligt aan de basis van dit alles de waarde van edele metalen, goud, zilver, koper. Heel vroeger, in de prehistorie was er ruilhandel, maar toen mensen gespecialiseerd producten gingen maken en ze wilden verkopen, moest er een waarde bepaald worden. De waarde werd toen uitgedrukt in goud en om het makkelijk te maken, ging men munten maken die een bepaalde hoeveelheid goud of zilver of koper hadden. In de Romeinse tijd waren er al munten.”

“Ja, Jezus werd verraden voor dertig zilverlingen,” zegt Jason en mevrouw Wensel lacht hardop terwijl ze zegt: “Je bent goed hoor, je kent niet alleen de Surinaamse geschiedenis, maar ook de bijbelse. De waarde van goud is nog steeds heel belangrijk. Daarmee heeft Suriname echt geluk gehad, want toen er op het eind van de 19e eeuw hier veel goud werd gevonden, heeft een gouverneur bepaald dat alle goud aan de staat verkocht moest worden. Dat goud werd bewaard en diende als dekking voor ons geld. De Surinaamsche Bank was de enige bank hier en was dus ook de Centrale Bank. Al dat goud werd hier beneden in de kelder bewaard. Er zijn niet veel landen in de wereld die een goud-dekking hebben. Maar Suriname had dat wel en daarom was ons geld geweldig stevig.”

“Was het daarom dat één Surinaamse gulden vroeger twee Hollandse gulden was?” vraagt Charlaine nu. “Ja, dat was een belangrijke reden, Surinaams geld en Hollands geld hadden eerst dezelfde waarde, maar toen in 1950 de Hollandse gulden devalueerde, hoefde de Surinaamse gulden niet te devalueren want ons geld was gedekt door goud en doordat we toen een geweldige bauxietproductie hadden. Wij waren de grootste bauxietproducent in de wereld. Als je een product hebt dat in de hele wereld zeer gewild is, is ook een geweldige dekking. Kijk maar naar die rijke olielanden. Honderd jaar geleden waren landen als Koeweit en Dubai de armste landen in de wereld. Wat hadden ze? Niets, alleen woestijnzand! Niemand wilde woestijnzand kopen, maar toen bleek dat ze in hun bodem vreselijk

veel olie hadden en aardolie werd dat het meest gewenste product in de wereld. In één generatie werden ze schatrijk."

"Wij hebben ook olie, misschien worden we ook schatrijk," zegt Radjen, "Maar bij ons moeten ze die grote oliebron nog vinden," weet Jason. "Laten we teruggaan naar De Surinaamsche Bank", zegt mevrouw Wensel.

"Toen in 1957 de Centrale Bank is opgericht, is de monetaire voorziening en huishouden van het land naar hun gegaan en toen werd De Surinaamsche Bank een handelsbank en kon zich gaan richten op verschillende andere producten. "Is al dat goud toen naar de Centrale Bank gegaan?" vraagt Radjen.

"Ja, dat gebeurde, het ging daarnaartoe," zegt mevrouw Wensel. "Voordat we onafhankelijk werden, zijn alle aandelen van deze bank in Surinaamse handen gekomen; de helft bij de staat en de andere helft heeft de bank laten kopen door Surinamers. Onze gulden was toen nog ijzersterk."

"Maar wat is er dan gebeurd dat ons geld waardeloos is geworden; mijn grootvader heeft gezegd dat je zo'n achttien jaar geleden met vijfhonderd gulden niet eens een brood kon kopen," vraagt Radjen en Charlaïne vult aan: "Ja, dat heb ik ook gehoord."

"We hebben zeer zware tijden gekend in de jaren '80 en '90," zegt mevrouw Wensel. "Er was toen nauwelijks productie, de bauxietprijs was gekelderd en..."

"Maar dat goud? Waar was het goud?" vraagt Radjen.

"Op! Weg! Besteed aan andere dingen en de Centrale Bank had teveel bankbiljetten laten maken, daarom. Het is goed dat je dit ook weet. Kijk, in alle mensenlevens zijn er ups en downs; in het leven van de bank was het ook zo en die jaren waren echt een down periode. Gelukkig hebben we in het begin van deze eeuw een zeer kundige president van de Centrale Bank gehad, die er alles aan heeft gedaan om reserves te kweken en onze grote productiebedrijven zijn het heel goed gaan doen. Onze nationale producten zoals olie, rijst, bananen en de laatste jaren natuurlijk ook goud hebben aan dat succes bijgedragen," zegt ze.

"Maar dat goud is niet van ons, ze brengen het weg, ons goud gaat naar andere landen die er rijk van worden," roept Jason.

"Maar Suriname verdient er ook geld aan; de laatste jaren zijn we echt weer in een up periode, het hele land en dus ook De Surinaamsche Bank," zegt mevrouw Wensel. "Het gaat goed, we maken winst en we hebben ook andere heel goede beleggingen. Zo is Suritrust een dochtermaatschappij van De Surinaamsche Bank. Zij doet vermogensbeheer voor particulieren en geeft hypothecaire leningen, heeft o.a. een woningbouwprogramma,

een Micro –credietenprogramma en er is ook DSB Assuria Vastgoed Maatschappij en o ja, bij ons kan je ook een studentenrekening hebben.”

“Ja, ik heb zo’n rekening, met pinpas”, zegt Jason.

“San mati, ben je zo rijk?” vraagt Radjen. “

“Nee, maar toen ik vijftien werd, heeft mijn vader direct een rekening voor me geopend,” zegt Jason. “San, jongu!” lacht Radjen en Jason zegt: “Begin van de maand zet hij wat voor me, maar ik mag hem tussendoor nooit geld vragen.”

“Je vader heeft gelijk, zo leer je goed met geld omgaan,” zegt mevrouw Wensel, “maar laat me nog even doorgaan. Kijk, honderdvijftig jaar geleden begon De Surinaamsche Bank met een kapitaal van een miljoen, een directeur en drie werknemers en vandaag gaat het om honderden miljoenen, we hebben vierhonderdvijftig werknemers en negen filialen. De Surinaamsche Bank is diep geworteld in de Surinaamse gemeenschap en doet ook van alles voor de gemeenschap, zowel voor jongeren als voor senioren die immers meegewerkt hebben om de bank tot een succes voor iedereen te maken.” Ze is even stil en zegt dan: “Wel jongelui, dat is het.” Ze staat op en pakt iets van een tafel in de hoek van de kamer.

“Kijk, ik geef jullie een jaarverslag van 2013. Hier kan je nog heel wat informatie vinden.”

De jongelui begrijpen dat dit het einde van het gesprek is. Jason kijkt op zijn horloge en zegt: “O mevrouw, dank u wel. We hebben meer dan twee uur van uw tijd in beslag genomen en u hebt ons zoveel verteld. Hartelijk hartelijk dank!”

Radjen zegt ook: “Dank u mevrouw, we gaan een goed werkstuk maken.”

Charlaine kijkt naar de mevrouw en zegt: “Hartelijk dank mevrouw voor alles wat u ons verteld hebt. We hebben veel geleerd, maar ik heb toch nog een vraag: Werken er bij De Surinaamsche Bank veel vrouwen?”

“Ja hoor,” lacht mevrouw Wensel. “Volgens mij, evenveel vrouwen als mannen. Heb je plannen?”

“Wie weet!” zegt Charlaine, “dank u mevrouw, voor uw tijd en uw moeite. Dag mevrouw.” Ze geven mevrouw alle drie een hand en ze zegt “Loop hier de trap af, dan kan je zo naar buiten”.

Als ze buiten staan, zegt Jason: “Okay, we hebben nu echt veel informatie. Alles is in mijn tablet.”

“En ik heb een half schrift vol geschreven,” zegt Charlaine. Ze spreken af dat ze nu kunnen gaan schrijven.

DSB

DE SURINAAMSCHE BANK

ANK N.V.

LEUKE DINGEN

De volgende zaterdag zitten ze in de studiezaal van het CCS en zijn hard aan het werk. Janice en Whitney, die het over brood, gebak en ijs hebben, zitten er ook, net als Brian en Aroen die over bauxiet schrijven. "Mukesh en Pawiro zijn vandaag naar Rust en Werk voor hun interview" zegt Brian, "Ik ben benieuwd"

"En Gerold en Ashna zijn naar Nickerie," weet Whitney.

Charlaine, Jason en Radjen zitten aan een andere tafel, ze praten zachtjes met elkaar. Charlaine typt alles in op haar laptop, af en toe moet ze even voorlezen wat ze heeft geschreven. Het werkstuk vordert goed. Maar als het twaalf uur is en ze moeten stoppen, zijn ze pas bij hoofdstuk 3. "We moeten opschieten anders zijn we niet op tijd klaar," zegt Charlaine.

"Natuurlijk komen we op tijd klaar, bij ons is punt 3 erg lang, omdat geld en de bank al lang bestaan," zegt Radjen. Hij heeft een stick meegenomen. "Alles gaat ook op de stick voor een back up. Stel je voor dat wan sani psa!" Als ze de maandag daarop op school komen, staat de hele klas te luisteren naar Hesdy en Mukesh die de afgelopen zaterdag naar Rust en Werk waren. Hesdy vertelt: "Toen we daar kwamen, zagen we bij het eerste huis op de weg een heleboel mensen staan. Die man daar heeft schildpadden en kaaimans als toeristische attractie. Het waren ook toeristen, die daar stonden; heel wat bakra's met kinderen. Wij gingen ook kijken. Jongu, in een kleine vijver, zo lang," hij wijst met zijn handen, "ongeveer een meter en zo breed en daarin twee kaaimans".

"Wreed man, wreed!" vult Mukesh aan "die kinderen mochten een foto maken met een kaaiman in de handen."

"San ! Waren ze niet bang?" vraagt Charlaine.

"Nee, die kaaiman kon niet bijten, a bek ben tay", (de bek was gebonden) zegt Hesdy en Mukesh zegt weer: "Wreed man wreed! Wij zijn niet blijven kijken, want we gingen naar de garnalenkwekerij. We hebben alles gezien en die dame, want een vrouw is daar bedrijfsleider, heeft ons alles verteld. Ze hadden alle soorten garnalen in flessen, dan kon je zien hoe ze groeien, eerst piepklein en steeds groter. We mochten bij die vijvers kijken en daarna zijn we gaan kijken en praten bij twee van die bedrijfjes waar ze die gewone gedroogde garnalen maken. Die boot van die man was net terug en we konden zien hoe ze die rauwe garnalen koken in een vat op een groot vuur. Maar luister wat is er gebeurd!" Hij kijkt naar Mukesh en ze schieten beiden in de lach.

"Wat dan?" vragen de klasgenoten nieuwsgierig.

"Toen we weggingen," zegt Hesdy, "un lus a kaaiman!" (we hebben de kaaiman los gelaten).

"Mijn gunst! En wat heeft die man gezegd? Was hij boos?" vraagt Kathleen. "Ik weet niet, hij was niet daar," zegt Hesdy.

"We gingen naar de boot om weg te gaan, toen was niemand daar," vervolgt Mukesh. "We gingen even naar die kaaiman kijken. Man, dat beest keek zo zielig. Net alsof hij ons verzocht: Lus' mi, lus' mi. Dan un opo na kooi... Yongu ef' yu si lon!" (Laat me los, laat me los. Toen hebben we de kooi opengedaan. Jongen je moest hem zien rennen). Ik wist nooit dat kaaimans zulke hoge poten hadden."

Hesdy moet nog lachen als hij eraan denkt: "A lon tyubun in die goot...en toen zijn wij vlug weggegaan."

"Jammer dat je hierover geen werkstuk kan maken," zegt Kathleen en Whitney meent: "Ai, de ontsnapte kaaiman."

Gerold komt eraan. "Wij waren naar Nickerie. Ik mocht mee in het vliegtuig om te zien hoe ze bespuiten," zegt hij en Charlaine vraagt: "En Ashna?"

"Ze mocht ook, maar ze durfde niet," zegt Gerold.

"Als ik het was, was ik wel gegaan hoor," zegt Charlaine.

De bel gaat en ze gaan naar binnen.

Als Charlaine half februari op woensdag weer bij haar oma is, zegt die:

"Hoe gaat het met je werkstuk?"

"Heel goed," zegt Charlaine, "we hebben zoveel informatie en we werken elke zaterdag eraan. Het schiet mooi op. Het is leuk hoor."

"Mag ik het zien?" vraagt oma.

"Ja natuurlijk, maar je moet wachten tot we klaar zijn en het uitgeprint is," zegt Charlaine.

"Maar ik wilde het juist eerder zien, misschien kan ik nog wat aanwijzingen geven. Kan je 't niet voor me printen dat ik het kan lezen?" "Het is lang, elf pagina's hoor oma," zegt Charlaine. "We werken dit weekend nog eraan, verfijnen en zo, dan zijn we klaar, volgend weekend gaan we printen en inbinden, maar ik zal een uitdraai maken, dan breng ik dat maandag voor oma. Als er dan nog aanwijzingen zijn, kan oma me woensdag zeggen."

De volgende zaterdag maken ze het werkstuk af. Ze zijn tevreden; het geheel is bijna twaalf pagina's. Als ze klaar zijn, zegt Jason: "We moeten nog een titel hebben en ook een mooie omslag met een tekening of zo."

"Het kan heten: 'Geld en de bank', dat was toch de opdracht," zegt Radjen, maar Jason meent dat dat te gewoon is. Charlaine weet het: "Die mevrouw van de bank had toch gezegd: 'Geld moet rollen'. Dat is een mooie titel.

Met ondertitel: geschiedenis van Geld en De Surinaamsche Bank.” Ja, dat eerste is mooi, maar geen geschiedenis, want we maken toch geen geschiedeniswerkstuk,” zegt Radjen. Dat vindt Jason ook, niet geschiedenis, maar ‘Het verhaal van Geld en De Surinaamsche Bank’. Dan nog de tekening, “Wie gaat tekenen?” vraagt hij. “Jij!” meent Charlaïne en Jason zegt: “No man, ik kan niet tekenen!”

“Pawiro kan mooi tekenen, laten we hem vragen om die tekening te maken. Wij zeggen hoe het eruit moet zien,” zegt Radjen en de anderen vinden dat een goed idee.

Woensdag is Charlaïne weer bij oma. Vandaag is er niets te doen. Ze kijken naar de televisie als oma zegt: “Jullie werkstuk is goed, ik heb een paar spelfouten gezien en af en toe een zin die beter kon, maar weet je.. ...hmm, ik mis de leuke dingen!”

“Leuke dingen? Oma, dit is een werkstuk over geld en een bank! Wat voor leuks kan daar zijn?” vraagt Charlaïne verbaasd.

“Meisje er zijn vast ook heel leuke dingen te vertellen en dat moet je ook doen, anders wordt het saai,” zegt oma. “Je weet toch dat je oom Willie veertig jaar op De Surinaamsche bank heeft gewerkt. Hij weet vast heel wat leuks te vertellen.” Oom Willie is oma’s broer.

“Maar oom is al zo oud en hij is ook niet hier,” zegt Charlaïne.

“Juist omdat hij oud is, weet hij veel; vast ook wel leuke dingen,” zegt oma. “Hij komt straks hier, ik heb hem gevraagd, dan kan je zelf met hem praten.” Charlaïne denkt bij zich zelf dat het misschien wel een goed idee is, maar dan zouden de jongens er ook bij moeten zijn. “Mogen de jongens ook komen?” vraagt ze en oma zegt: “Maar natuurlijk. Oom Willie komt om vijf uur”. Charlaïne appt naar Jason en Radjen dat ze die middag bij haar oma moeten komen, omdat haar oom ze nog wat zal vertellen en ze geeft het adres.

Om half zes zit oom Willie met de jongelui op oma’s terras, die voor haar broer een biertje heeft ingeschonken en voor de jongelui een glas sap.

“Waar moet ik beginnen?” zegt oom Willie. “Ik heb veertig jaar bij De Surinaamsche Bank gewerkt. Ik ben begonnen in 1955; ik was 17, had een mulo- diploma en een boekhouddiploma en ik heb gewerkt tot 1995. Toen ben ik met pensioen gegaan. Ik heb veel meegemaakt hoor. Jullie zijn daar geweest; hebben ze jullie verteld van het goud?”

“Ja, die mevrouw heeft verteld dat de bank alle goud opkocht en in de kelder bewaarde,” zegt Jason.

13649

1769

"Jongen, toen ik daar begon... ik was er nog niet zo lang en ik moest een keer mee naar die kelder. Jongen, wat ben ik geschrokken. Een hele kelder vol goud!"

"Lag het op een hoop of in blokken?" vraagt Charlaïne.

"Nee meisje, keurig gesmolten en gegoten als broden, rekken vol, die hele kelder," zegt oom terwijl hij horizontale bewegingen met zijn hand maakt.

"En werd er nooit gestolen?" vraagt Radjen.

"No, niemand kon ooit stelen," zegt oom Willie "want er was een heel vernuftig bewakingsstelsel. Weet je hoe? Met spiegels!"

"Met spiegels!" roepen ze alle drie.

"Ja, overal waren spiegels, dus waar je ook was in die kelder, de twee mannen die bij de grote metalen deur zaten, konden je altijd zien. Dus nooit kon iemand stelen. Elk grammetje goud dat gevonden werd, moest aan de bank verkocht worden. Natuurlijk smokkelden die goudzoekers heus wel, je weet met die powisie. Ze lieten die vogel dat goud slikken. Ala gowtu man ben waka nanga wan powisi lek' pet." (alle goudzoekers hadden een powisie als huisdier). Maar, al hielden ze een beetje zelf, ze brachten het goud wel naar de bank. Op allerlei manieren, zonder veel omhaal kwam het goud binnen, gewikkeld in een oud gescheurd hemd of in een blomzak en soms haalde meneer porknocker het uit zijn broekzak of was het in een oude krant. Alsof het heel gewoon was. Geen enkel dyugu-dyugu. Zijn jullie in de tuin geweest? Op het terrein van de bank?" Charlaïne schudt haar hoofd en Jason en Radjen zeggen allebei: "Nee."

"Jammer," zegt oom Willie, want dan hadden jullie die hutjes kunnen zien en die vijver. Kijk, soms waren die goudzoekers mensen van het binnenland en was het goud nog vuil. Dan moesten ze het schoon wassen. In de vroegere tijd was er toch geen waterleiding, maar de bank wilde niet dat die mannen met dat goud weer weggingen. Nee, ze moesten het daar wassen. Daarom was er een kleine vijver achter op het terrein en die vijver had een sluisje naar de Sommelsdijkse kreek, dan konden die mannen daar het goud gaan wassen. En als het lang duurde en het werd donker, dan konden ze in die pinahutjes op het terrein blijven slapen. Je moet eigenlijk op het terrein gaan kijken, dan zal je die vijver en die hutjes zien."

"Misschien is er zelfs nog een beetje goud in die vijver," zucht Radjen.

"Eéh mati, we gaan kijken hoor!" zegt hij tegen Jason.

"Wel, net zo gewoontjes als het goud hier op de bank kwam, ging het met veel bambarie naar de bank in Wall Street," vertelt oom Willie verder.

"Wall Street?" vraagt Jason.

"Ja de bank in Wall Street. Daar ging het naar toe wanneer Suriname grote

internationale betalingen moest doen. In een gepantserd kistje werd het met een boot naar New York vervoerd, maar als dat kistje van de boot naar de bank moest in New York, dan waren er grote gepantserde wagens, motorpolitie met loeiende sirene en afgezette straten.” Oom Willie stopt met vertellen en vraagt aan oma: “Kan ik nog een biertje krijgen?” Die staat op en schenkt voor hem in. Hij neemt een grote slok en vertelt verder: “En dan die munten. Toen ons geld dezelfde waarde had als Hollands geld, waren dezelfde munten van Holland hier ook geldig.”

“Ja, dat heeft die mevrouw ons wel verteld, de zilveren guldens, kwartjes en dubbeltjes,” zegt Jason.

“O zo, maar ze heeft je vast niet verteld wat er daarmee gebeurde toen ons geld niet meer gelijk was. Ze weet het natuurlijk niet, want ze was misschien nog niet geboren, maar mi boy, hevige smokkel door sipiman.”

De kinderen kijken gespannen naar hem en hij vervolgt: “De Hollandse gulden was na de oorlog gedevalueerd, maar de munten, de kwartjes, dubbeltjes en centen waren nog geldig, pas later zijn ze daar nikkelen kwartjes en dubbeltjes gaan maken. Er kwamen toen veel boten uit Holland en die zeelui brachten zakken vol dubbeltjes en kwartjes. Ze wisselden die niet in bij de bank, nee, zo dom waren ze niet. Ze gingen bij omu Snesi, gaven hem veertig kwartjes en vroegen dan om ‘een tien gulle’! Want dat biljet van tien Surinaamse gulden was in Holland twintig waard. Wij hier op de bank, we wisten precies wanneer er weer een schip binnen was, want al die omu’s van de Waterkant kwamen dan met een heleboel zilvergeld naar de bank! Met die koperen centen gebeurde precies het omgekeerde. Die verdwenen! Je moest zien hoe onze directeur soms door de bank liep en boos uitriep: Waar blijven de centen?! Weet je waarom die centen verdwenen? Kijk, de waarde aan koper in die cent was veel meer dan die ene cent. Dus mensen spaarden centen en smolten ze om.”

Tegen Radjen zegt oom Willie: ‘Ben je Hindoe mijn jongen’ en Radjen knikt.

“Wel bij jullie kerkdienst gebruikt men toch veel koperen voorwerpen?”

Radjen knikt weer: “Bet your live, dat heel wat van die koperen voorwerpen zijn gemaakt van omgesmolten koperen centen. Tenslotte was er een groot tekort aan centen. Je weet dat bij Kirpalani alle prijzen eindigen op 98. De kassa moet dus dikwijls twee cent teruggeven. Op een gegeven moment konden ze dat niet, Toen gaven ze de mensen twee snoepjes. Ik heb eens gezien dat een klant die snoepjes in het gezicht van de kassa juffrouw heeft gegooid. Enfin, toen is men aluminium centen gaan maken.”

“Kijk in de gauwigheid heeft oom Willie jullie verteld over goud, zilver en koper. Alles van de munten.

Zie je, dit zijn toch leuke dingen die je kan vermelden in je werkstuk," zegt oma. "Toen u daar werkte oom Willie, waren er veel vrouwen?" vraagt Charlaïne. "Jij met je vrouwen? Waarom wil je dat altijd weten?" zegt Radjen lachend. "Gewoon!" zegt Charlaïne.

Oom Willie denkt even na. "Er waren vrouwen ja, niet veel in het begin maar steeds meer. Maar wacht even. Zit jongen!" Dit tegen Radjen die net wilde opstaan; "dit moeten jullie nog horen. Over die ene vrouw! Die geweldige vrouw! Die alles van de bank kende en wist. Een grootse dame. Agnes Guardiola. Het is de moeite waard om van die vrouw te horen. Eigenlijk zou iemand een boek over haar moeten schrijven, maar schrijf alvast in je werkstuk, dan is het opgetekend. Die vrouw was geweldig. In haar tijd was zij de bank. En dan moet je horen van waar ze kwam! Haar vader... wel, ik weet niet hoe die vader hier kwam, ik geloof dat hij een politieke vluchteling was uit Spanje of Frankrijk of zo, maar hij was hier, een witte man, zeer ontwikkeld, maar hij sprak geen Nederlands. Hij heeft kinderen gekregen met een creoolse vrouw en omdat hij zijn gezin moest onderhouden, ging hij maar als arbeider werken op Mariënborg. Daar zijn de kinderen geboren en naar school gegaan, arm, vader was poti poti rietkapper of misschien werkte hij ook in de fabriek als arbeider, ik weet niet. Agnes was het oudste kind. Briljant! Razend knap! Maar toen ze van die districts-school kwam, had haar vader natuurlijk geen geld om haar in de stad naar school te laten gaan. Omdat ze zo opgevallen was op die school, liet de directeur van Mariënborg haar in de winkel van Mariënborg helpen, want dan kon ze een beetje boekhouden leren. Binnen no time wist ze alles van die winkel en deed ze de hele boekhouding. Je weet toch dat Mariënborg en De Surinaamsche Bank allebei van de Nederlandse Handelmaatschappij waren? Wel, toen heeft de directeur van Mariënborg aan de directeur van de bank gevraagd om haar een baantje te geven als jongste bediende. Ze is geen jongste bediende gebleven hoor. Ze heeft alle cursussen en trainingen van de bank gevolgd, ze heeft gestudeerd en ze werd de allerbeste persoon op die bank. De bank kon niet zonder haar! Iedereen wist het: Mevrouw Guardiola weet alles!"

"En is ze de directeur geworden?" vraagt Charlaïne. Oom Willie schudt het hoofd: "Nee meisje, in die tijd werden vrouwen geen directeur! Wel was ze toen ze met pensioen ging in de directie en ze was ongetwijfeld de vrouw met de hoogste en bestbetaalde baan in de Surinaamse zakenwereld. Zelf had ze geen kinderen, maar zij heeft natuurlijk ervoor gezorgd dat al haar broers en zussen verder konden leren en studeren. Ay Agnes! Ik heb haar nog gekend hoor en ze was ook een mooie vrouw. Echt een sjieke dame!"

Oma schenkt nog een biertje in voor oom Willie; de jongens staan op.
“Bedankt meneer. Dag mevrouw. Charlaine tot morgen!”

De volgende dag op school krijgen ze de tekening van de omslag van Hesdy. Ze zijn er heel blij mee. “Geweldig hoor Pawiro, dank je wel,” lacht Jason, want op de tekening zijn rollende munten met bovenaan de bladzij een tekening van het oude bankgebouw en onderaan de bladzij het huidige bankgebouw. De drie vrienden praten met elkaar over de laatste gegevens. Radjen is van mening dat ze al klaar waren en dat er geen tijd meer is om het nieuwe in het werkstuk te verwerken, maar de anderen willen het juist wel. Als Radjen vraagt: “Maar hoe dan?”, antwoordt Jason: “Bij het hoofdstuk geschiedenis. We hadden al een paragraaf over goud, daar komt dan bij wat hij verteld heeft over goud en dan maken we een paragraaf die we noemen,.. eh eh munten en daar schrijven we over zilvergeld en centen. Het kan best.”

“En wat doen we met dat stuk van mevrouw Guardiola?” vraagt Charlaine. “We maken dan nog een paragraaf op het eind van het hoofdstuk geschiedenis,” zegt Jason.

“A no kan, jongu,” (het kan niet) meent Radjen, “hoe kan je over geld schrijven en dan opeens over een vrouw. Laat het weg!”

“Nee, ze komt erin!” zegt Charlaine beslist. Jason denkt even na en zegt: “Luister, we noemen die paragraaf: Een bijzondere vrouw. En dan beginnen we met de zin: De geschiedenis van de Surinaamsche Bank is niet compleet als we niets vermelden over ...hoe heet ze ook weer?” “Agnes Guardiola,” zegt Charlaine en Jason besluit: “Juist en dan schrijven we het.”

“Ja, zo doen we het, ‘t is mooi!” zegt Charlaine, “maar vandaag nog. Dan moeten jullie vanmiddag bij me komen.” Zo gebeurt het. Als ze het werkstuk die middag hebben afgerond, zegt Jason: “Eigenlijk zou ik die vijver daar achter op het terrein wel willen zien.”

“Ja, ik ook! Kunnen we niet gaan kijken?” vraagt Radjen.

“Je kan niet zomaar daar gaan toch,” zegt Charlaine.

Dat beseffen de jongens ook en ze besluiten om de volgende dag de P.R. mevrouw te bellen en te vragen of ze even op het terrein mogen zijn.

Als Charlaine de volgende dag belt om dat te vragen, antwoordt mevrouw Wensel dat ze aan de portier zal doorgeven, dat drie Hendrikschoolleerlingen even in de tuin mogen. Vrijdag hebben ze de laatste twee uren gymnastiek en de gymleraar is ziek. Ze zijn al om kwart over elf vrij. De portier weet van hun komst en ze mogen naar binnen.

“Wat een mooie tuin. Je zou het niet denken hé, zo midden in de stad!”

zegt Charlaïne.

“Kijk onze klas daar!” wijst Radjen.

“Man, kijk hoe De Surinaamsche Bank is ingeklemd door twee scholen,” zegt Jason. “Links de Hendrik en rechts de Paulus.”

“Ja, omgeven door de jeugd,” zegt Radjen, “daarom moeten ze rekening houden met de jeugd.”

“Misschien is het wel symbolisch,” zegt Charlaïne. “De oudste bank omringd door de jeugd.” Ze lopen tot het eind van het terrein.

“Zie je een vijver? Ik zie niks!” zegt Radjen. Ze kijken rond, de pinahutjes zien ze wel, ze zijn al bij de omheining en daarachter is de Sommelsdijkse kreek, maar een vijver hebben ze niet gezien. Een tuinman loopt langs ze heen; hij duwt een kruiwagen vol dorre bladeren en takken.

“Dag meneer”, zegt Charlaïne en als de man stopt vraagt ze: “Meneer, is hier ergens een vijver?”

“Ja,” antwoordt de tuinman, “de vijver is er, maar het is dichtgemaakt. Kom, ik wijs je.” Ze lopen achter hem aan en even later zien ze een klein verhoogd vloertje van zwarte planken. “Hieronder is de vijver,” zegt de tuinman. “En waar is die sluis?” vraagt Radjen. De tuinman wijst en ze zien inderdaad het sluisdeurtje en daarachter de goot naar de kreek.

“Waarom is het dicht?” vraagt Jason.

“Een poosje geleden, er zou een feest zijn hier en men vond die open vijver gevaarlijk,” zegt de tuinman en hij pakt zijn kruiwagen op en loopt verder. Jammer, maar ze hebben het in ieder geval gezien. Ze lopen terug en spreken af hoe ze de volgende dag het werkstuk zullen afmaken. Jason zal om 9 uur bij Charlaïne zijn, dan wordt de tekst uitgeprint; alles gaat in een map en ze gaan dan naar Djinipi om te kopiëren en in te binden. Radjen zal bij Djinipi op de twee wachten.

Ze lopen verder langs het zwembad. Radjen loopt erheen. “Een mooi zwembad!” zegt hij, “maar wie zwemt hier?”

“Woont de directeur niet hier in één van deze huizen?” zegt Jason, “misschien zijn kinderen. Of misschien het personeel, wanneer ze family day hebben.”

Radjen staat op de rand van het bad; hij kijkt. Een bij zoemt om zijn hoofd, hij slaat met zijn hand naar de bij, maar die komt juist dichterbij. Radjen doet een stap opzij en....plons... verdwijnt in het bad!!!

“Hey boy! San y’e du! Yu law no!”, (he jongen! Wat doe je? Ben je gek?) roept Jason en rent naar de rand van het bad waar Radjen nu uitklimt.

Charlaïne schatert het uit van het lachen, maar Jason vindt het niet zo grappig: “Straks wordt die meneer boos!” roept hij, “kijk hoe nat je bent!”

Radjen druipt van het water, hij knijpt aan zijn broek, trekt zijn hemd uit en wringt het uit. "Ik kon niet helpen," zegt hij bedeesd; "een bij. Ze zullen niet zien dat ik nat ben." Hij gaat op de grond zitten, trekt zijn patta's uit en laat het water eruit lopen. "Loop achter ons, zodat niemand je ziet," zegt Charlaine en ze lopen vlug naar buiten. Radjen zit later met natte kleren in de bus.

De volgende ochtend is Jason om 9 uur bij Charlaine. Ze doet het papier in de printer en zegt tegen Jason. "Maak die laptop aan!" Hij doet dat en wacht even; er gebeurt niets. Hij drukt weer op de knop maar het scherm blijft zwart. "Er gebeurt niets," zegt hij en Charlaine zegt: "Je moet harder drukken." Ze drukt nu zelf op de knop, maar nog steeds niets, het scherm blijft zwart. Jason pakt de laptop en kijkt goed, hij drukt een paar keer en zegt "Ey, er is iets mee. Het reageert niet."

Ze kijken, tikken op toetsen, drukken, schudden, maar de laptop zwijgt en Jason zegt ten einde raad: "Ik geloof dat je laptop gecrasht is."

"Nee toch!" roept Charlaine en ze begint bijna te huilen. "Ik vond al dat hij zo langzaam reageerde. Maar wat nu! Ons werkstuk!"

"Wacht! Radjen heeft een backup op die stick. Dan moeten we bij Radjen gaan printen. Ik zal hem meteen appen," zegt Jason gauw. Even later zegt hij: "Radjen wacht op ons, maar hoe komen we daar?"

"Ik zal mijn moeder vragen om ons te brengen," zegt Charlaine.

"Neem die laptop mee," adviseert Jason.

Charlaine's moeder had eigenlijk andere plannen, maar ze zal ze afzetten aan de Kwattaweg. Dat doet ze en als ze hen afzet bij Radjens huis, geeft ze Charlaine een biljet van SRD 20 met de woorden: "Jullie moeten dan wel met de bus terugkomen, want ik kom niet meer deze kant op. Veel te druk."

Jason en Charlaine lopen de trap op. Ze groeten Radjens moeder in de keuken en staan in de eetkamer. Ze zien Radjen niet, die komt uit een kamer met een bedrukt gezicht. "Mijn zus is bezig te kijken," zegt hij; "die stick... a nati, het was in mijn broekzak... gisteren. Alles is weg." Charlaine kijkt hem met grote ogen aan. "Hoe bedoel je ...weg?" vraagt ze. "Weg, het is niet meer op die stick!" antwoordt Radjen. Charlaine zakt neer op een stoel en begint te huilen: "Wat gaan we doen? Wat gaan we doen? Ons mooi werkstuk, nu hebben we niets en maandag moeten we inleveren." Jason zegt eerst niets, hij tikt met gebalde vuist op zijn mond en stottert. "Weg! Maar.. maar.. hoe.. hoe gaan we doen dan?"

"Mijn zus is goed met computers, ze kan alles. Heb je je laptop, ze zegt dat ze het document misschien van de laptop kan ophalen," zegt Radjen. De zus

komt ook uit de kamer. "Hallo," zegt ze. "Ik ben Aarti. Wat een toestand hè. Geef me je laptop, ik ga het proberen, maar ik moet je laptop wel openmaken."

"Ja, maak open, maar wat als het niet lukt?" snikt Charlaïne.

"Dan moeten we het snel opnieuw doen," zegt Jason.

"Je bent gek, no? Hoe dan? Dat gaat toch nooit kunnen?" roept Charlaïne, terwijl de tranen over haar wangen rollen.

"Huil niet. Je had je oma toch een uitdraai gegeven?" zegt Jason.

"Maar die is niet compleet," snikt Charlaïne.

"Dan maken we het compleet; die aanvullingen doen we erbij en dan moeten we alles snel opnieuw intikken," zegt Jason.

"Je bent mal, twaalf bladzijden! Ik niet!" roept Charlaïne.

"Nee, wij alle drie! Het moet lukken." zegt Jason.

"Wacht even, laten we kijken. Aarti is echt goed in deze dingen, misschien lukt het haar om het terug te halen," zegt Radjen. Aarti is in de kamer bezig met de laptop en roept: "Luister, misschien lukt het, maar het kost wel tijd!"

Na een poosje komt ze naar buiten. "Ik heb het gezien," zegt ze "het is niet de hard disk die gecrasht is, maar Windows. Ik denk wel dat ik dat kan maken, maar het duurt zeker een paar uur en zo meteen moet ik weg. Als ik terug ben, kan ik er echt aan werken, nu niet."

"Maar hoe weten we dan of het gelukt is?" vraagt Jason, "want als we het opnieuw moeten doen, moeten we nu meteen beginnen."

"Geef me tijd tot zes uur vanmiddag," zegt Aarti en ze gaat weer de kamer in. Radjen, Charlaïne en Jason bespreken wat ze zullen doen. Allereerst moeten ze de uitdraai hebben die bij Charlaïne's oma is en daarom moet ze meteen bellen en vragen of haar oma die nog heeft. Ze belt en hoort dat oma die nog heeft, maar oma kan het niet brengen; ze moet ergens anders heen. "Zeg, dat we het meteen komen halen, we gaan met de bus," zegt Jason en even later rijden ze met de bus naar oma's huis.

Ze hebben met Radjen afgesproken dat hij om zes uur zal bellen om te zeggen of het zijn zus gelukt is hun tekst terug te krijgen.

De hele dag wachten ze vol spanning en vanaf vijf uur kijkt Charlaïne aldoor naar de klok. Het wordt zes uur en Radjen heeft nog niet gebeld. Ze houdt het niet meer van de zenuwen en belt om kwart over zes. Uitgelaten van blijdschap vertelt Radjen dat het gelukt is: Aarti heeft de tekst kunnen terughalen en ze heeft alles al uitgeprint; hij had net naar Jason gebeld om het te vertellen. Wat een opluchting!! Ze spreken af om de volgende morgen al om negen uur bij Djinipi te zijn om te kopiëren en in te binden. Gelukkig!

Geld

150

Maandag 2 maart laten de leerlingen van klas A3A van de Hendrikschool hun werkstukken aan elkaar zien. Alle werkstukken zien er heel mooi uit. Ashna en Gerold hebben met gekleurde rijstkorrels op de omslag Rijst geschreven; Whitney en Janice hebben een omslag gemaakt van de wikkels van krentenbrood en Kathleen en Shanti hebben op de omslag een tekening van gedroogde groentenblaadjes. Iedereen is er, behalve Dalino die samen met Lloyd het werkstuk maakte over schoon en veilig drinkwater. "Ons stuk is bij Dalino. Waar blijft die man?" moppert Lloyd wanneer de bel gaat en Dalino er nog steeds niet is.

"Heb je hem geappt?" vraagt Charlaine. "Ja, maar hij heeft niet gereageerd," zegt Lloyd en als ze in de klas zijn, moeten alle telefoons uit. Het eerste uur hebben ze biologie en het tweede uur Nederlands. Lloyd kijkt iedere keer naar de trap om te zien of hij Dalino ziet komen en als de biologieleraar weggaat, doet hij zijn telefoon aan en belt. Geen reactie. Daar is mevrouw Roelofs al. Alle leerlingen leveren hun werkstuk in. Mevrouw Roelofs knikt tevreden. "Mooi hoor. Ik zie dat jullie echt je best gedaan hebben. Maar Lloyd, waar is van jou?"

"Ik weet niet wat er is gebeurd, juf," zegt Lloyd. "Het is bij Dalino, maar ik weet niet waar hij is en ik kan hem niet bereiken."

Op dat moment komt Dalino aangerend. Hij is buiten adem en hijgt. "Dag juf, dag juf. Mijn gunst, ik kan niet helpen dat ik laat ben. Ik was in de bus en die bus maakte een aanrijding. Niet erg, maar de chauffeur zei dat iedereen moest blijven tot de politie kwam."

"Jongu, ik app, ik bel en je reageert niet!" zegt Lloyd verontwaardigd. "Die cel, ik heb het niet; mi fergit' en...; het is thuis. Maar dit is ons werkstuk, juf. We zijn toch nog op tijd? Het is nog steeds 2 maart." Mevrouw Roelofs lacht. "Ja hoor, tot vannacht twaalf uur."

Alle werkstukken liggen op haar tafel. Ze kijkt de klas rond en vraagt: "En hoe vonden jullie het om dat werkstuk te maken?"

De leerlingen kijken elkaar aan, eerst zegt niemand iets, maar dan roept Brian: "Super" en anderen vullen aan: "Geweldig! Leuk! Lastig! Moeilijk! Veel werk! Gezellig!"

Charlaine kijkt naar Jason en Radjen en zegt: "We willen eerst het cijfer zien!"

Cynthia McLeod-Ferrier schrijft historische romans. In 1987 verscheen haar debuut "Hoe duur was de suiker?" bij uitgeverij Vaco in Paramaribo. De eerste druk was binnen enkele weken uitverkocht en Cynthia McLeod werd op slag de bekendste schrijfster van Suriname. Al gauw verschenen er ook andere historische romans van haar hand.

Door haar langdurige onderzoek heeft McLeod bijzonder veel kennis van de Surinaamse geschiedenis opgedaan, kennis die ze graag met anderen deelt.

Cynthia McLeod is dan ook de aangewezen persoon om ons mee te nemen in het verleden van De Surinaamsche Bank die in 2015 haar 150-jarig bestaan viert.

DE SURINAAMSCHЕ BANK

150 Jaar